

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**P.Terentij sex: || quae extant: Comoediae. An= || dria.
Eunuch[us]. Heautontimo= || rumenos. Adelphi. Ecyra. ||
Phormio. || ... [qui]= || b[us] erudita Philippi Mele Brettani
p̃posita est epi || stola ... || ...**

Terentius Afer, Publius

Lipsiae, 1519

Actvs secvndvs

[urn:nbn:de:bsz:31-114211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114211)

Dolentia dicitur vs. parum p. interitus et Antiphone.

ACTVS SECVNDVS. FO. CVII.

Ge. Facia. An. eloquere. Ge. modo apud portum. An. Meum ne t

Ge. Ingellexin t An. Occidi. Ge. Hem. An. Quid agam t

Ph. Quid ais t Ge. Huius patrem uidisse me patruum tuum. An.

Nam quod ego huic nunc subito exitio remediū inueniam miser

Quod si eo mea fortunæ redeunt, Phanium abs te ut distrahat t

Nulla sit mihi uita expetenda. Ge. Ergo istac cū ita sint Antipho,

Tāto magis te aduigilare æquomst, fortes fortuna adiuuat. An. * Pronomē est que

Nō sum apud me. Ge. Atq op⁹ est nūc q̄ maxime ut sis Antipho.

Nam si te senserit timidum pater esse, arbitrabitur

Cōmeruisse culpā. Ph. hoc uerūst. An. nō possum immutari. Ge.

Quid faceres, si aliquid graui⁹ tibi nunc faciendū foret t An.

Cū hoc nō possum, illd min⁹ possem. Ge. Hoc nihil est Phædria,

Quid conterimus operam frustra t quin abeam.

Ph. Et quidem ego. An. Obsecro,

Quid si assimlabo, satir est Ge. garris. An. uultū ttemplam, hem

Satir sic est t Ge. Non. An. Quid si sic t Ge. Propemodum.

An. Quid si sic est. Ge. Sat est,

Hem istuc serua, & uerbum uerbo, par pari ut respondeas,

Ne te iratus suis dictis protelet. An. Scio.

Ge. Vt coactum te esse inuitum, lege, iudicio, tenes t

Sed quis hic est senex quem uideo in ultima platea t An. Ipus est

Non possum adesse. Ge. Ah qd ais t quo abis Antipho t mane

Mane inq. An. Egomet me noui, & peccatum meum.

Vobis commendo Phanium & uitam meam.

Ph. Geta quid nunc fiet t He. Tu iam lites audies.

Ego plectar pendens, nisi quid me sefellerit. Ant. anesq̄ uis. Ge. t

Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus.

PHORMIONIS

Id nos metiplos facere oportet Phaedria.

Ph. Aufer mihi oportet, quin tu quod faciam impetra.

Ge. Memistin olim ut fuerit nostra oratio.

In re incipiunda ad defendendam noxiam

Iustam illam causam, facilem, uincibilem, oportumam.

Ph. Memini. Ge. Hem nunc ipsa opus, aut siquid potes

Meliore & callidior. Ph. Fiet sedulo. Ge.

Nunc prior adito tu, ego in insidiis hic ero

Succenturiatus, si quid deficies. Ph. Age.

ACTVS SECVNDVS.

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

Octonarii, Senarii, unus Catalecticus, & unus Hipermeter.

Tane tandem uxorem duxit Antipho iniugiu meo

Nec meu imperiu (age mitto imperiu) no sistape mea

Reuereri? saltem no pudere? o facinus audax, o Geta

Monitor. Ge. uix tandem. De. qd mihi dicent, aut qua cam reperiēt

Demior. Ge. atq reperi ia, aliud cura. De. an ne hoc dicet mihi

Inuitus feci, lex cogit, audio, & fateor. Ge. Placet.

De. Verum scientem, tacitum, causam tradere aduersariis.

Etiam ne id lex cogit? Ph. Illud durum. Ge. ego ex edia, sine. De.

Incertu est qd agat, ga prat spem atq; incredibile hoc mihi obrigit,

Ita sum irritatus, animu ut nequeam ad cogitandum instituere.

Quam ob rem omnes cum secunda res sunt, tum maxime

Meditari secum oportet, quo pacto aduersam aruam ferant,

Pericla, damna, exilia, peregre rediens semper cogites

Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filia,

Communia esse hac fieri posse, ut ne quid animo sit nouum,

Handwritten marginal notes in the left margin, including 'Dicitur' and 'Dicitur'.

Handwritten marginal notes in the left margin, including 'Quae miranti' and 'Dicitur'.

Handwritten marginal notes in the left margin, including 'Dicitur' and 'Dicitur'.

Handwritten marginal notes in the left margin, including 'Dicitur' and 'Dicitur'.

Handwritten marginal notes in the left margin, including 'Dicitur' and 'Dicitur'.

Handwritten marginal notes in the right margin, including 'Quicquid' and 'Ge. O Phaedria'.

Quicquid preter spem eueniat, omne id deputato esse in lucro.

Ge. O Phædria incredibile est, quanto herum anteo sapientia, *fructu sunt omnia*

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si sedierit,

Usque molendum esse in pistrino, uapulandū, habendæ copedes, *habedat copedes*

Opus ruri faciendum, hoc nihil quicquā accidet animo nouum,

Quicquid præter spem eueniet, omne id deputabo in lucro.

Sed quid cessas hominem adire, & blande in principio alloqui?

De. Phædriam mei fratris uideo filium mihi ire obuiam.

Ph. Mi patruæ saluæ. De. Saluæ, sed ubi est Antipho?

Ph. Saluum te uenire gaudeo. De. Credo, hoc responde mihi.

Ph. Valer, hic est, sed sat in omnia ex sententia?

De. Vellem quidem. Ph. Quid istuc? De. Rogitas Phædria?

Bonas me absente hic confecistis nuptias. Ph.

Eho, An id succenses nunc illi? Ge. o artificem probum.

De. Ego ne illi non succenseam? ipsum gestio dari

Mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum. Ph.

Atqui nihil fecit patruæ quod succensesas. De.

Ecce autem similia omnia, omnes congruunt.

Vnum cognoris, omnes noris. Ph. Haud ita. De.

Hic in noxia est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille abest, hic præsto est, tradunt operas mutuas. Ge.

Probe eorum facta imprudens depinxit senex. De.

Nam ni hæc ita essent cum illo haud stares Phædria. Ph.

Si est patruæ culpam ut Antipho in se admiserit,

Ex qua re minus rei foret, aut famæ obtemperans,

Non causam dico, quin quod meritis est ferat.

Alicunde. Ge. alicunde nihil est dictu facilius. De.

Postremo, si nullo alio pacto, uel foenore. Ge.

Hui dixi pulchre, si quidem quisq̄ crederet

Te uiuo. De. non non sic futurum sit, non potest.

Ego ne illam cum illo ut patiar nuptiam unum diem

Nihil suae meritum est, hominem commonstrariet

Mihi istum uolo, aut ubi habet demonstrariet. Ge.

Nempe Phormionem. De. istum patronum mulieris. Ge.

Iam saxo hic aderit. De. Antipho ubi nunc est. Ph. foris. De.

Abi Phædria, cum require, atq; adduce huc. Ph. eo

Recta uia equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam. De.

At ego Deos penates hinc salutatum domum

Deuortar, inde ibo ad forum, atq; aliquot mihi

Amicos aduocabo ad hanc rem qui sient.

Vt ne imparatus sim, cum adueniat Phormio.

PHORMIO, GETA.

Septenarii Iambici.

Ta ne pris ais conspectu ueritu hinc abisse. Ge. admodu.

Ph. phanium relictam solame. Ge. sic. Ph. & iratu senes

Ge. Oppido. Ph. ad te summa solu Phormio reg. redit.

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum, accingere. Ge.

Obsecro te. Ph. si rogabit. Ge. in te spes est. Ph. ecce rem.

Quid si redder. Ge. tu impulisti. Ph. sic opinor. Ge. subueni.

Ph. Cedo senem iam instructa sunt mihi corde consilia omia. Ge.

Quid ager. Ph. qd uis nisi ut maneat Phaniu. atq; ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atq; in me omne iram deriuem senis. Ge.

Quis fortis atq; amicus, uerum hoc sape Phormio

Cu obuia Demiphous

Demiphous
Eum accessum diligit
confessum et nihil
sim qd daret modis
sic in hac officio
demonstrare proinde
uere sunt qd illud
fuit deum fuerat

Demiphous
p. priuatis
in illis uari
qui regre facer
uq; pro dano
e dicitur qd p
presides dicitur

Demiphous
Siquide ueteres
dno suos habebat do
mestros dnos quos dno
had ad penates qd ap
se uatob. ut ad laos
et custodes qui
dno paximit
dno dno dno

Demiphous
Delata in hac
luna dicitur in ca
romobitudo ratio signu
p in uero exedo
consplen in reuolendo
Demiphous Ge p rmo
fuit opato p rmo
ab hystoria capto
p aliud agens inque

V V

Adeste quæso. Ge. Iratus est. Ph. Quin tu hoc ages

Iam ego hunc agitabo, proh deum immortalium fidem,

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho

Hanc Demipho negat esse cognatam Ge. Negat. Ph.

Neque eius patrem se scire qui fuerit Ge. Negat. De.

Ipsum esse opinor de quo aiebam, sequimini. Ph.

Nec Scilphonem ipsum scire qui fuerit Ge. Negat. Ph.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,

Negligitur ipsa, uide auaritia quid facit. Ge.

Si herum in simulabis auaricia, male audies. De.

O audaciam, etiam me ultro acculatum aduenit. Ph.

Nam iam adulescenti nihil est quod suscipiam.

Si illum minus norat, quippe homo iam grandior

Pauper, cui in opera uita erat, ruri fere

Se continebat, ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat, saepe interea mihi senex

Narrabat se nunc negligere cognatum suum,

At quem uirum, quem ego uiderim in uita optumum. Ge.

Videas te atque illum ut narras. Ph. Abi in malam crucem.

Nam ni ita eum existimasset, nunquam tam graues

Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam,

Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter. Ge.

Pergin hero absenti male loqui impurissime Ph.

Dighuisti aut hoc illo est. Ge. Ain tandem carceris De. Geta. Ge.

Bonorum extortor, legum contoror. De. Geta. Ph.

Responde. Ge. Quis homo est? ehem. De. tace. Ge. absenti tibi

Te indignas, sequi dignas contumelias.

*Repetitio est uel
militis uel absentia
militis*

*Phanium admodum
hæc Phanium ad hunc
tunc dicit et est
hic quædam uita
ut in nulla dicit
ta populis conuenit
et si quædam
Et est comparatio
Phanium et Geta
scilicet*

*Ge. Vides ut
Ph. Ita uides
Admodum illa uides*

Ge. De. tace. Ge. absenti tibi

PHORMIONIS

Nunc cessavit dicere hodie. De. Che desine.
Adulescens primū abs te hoc bona uenia expeto,
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas,
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi.
Et qui cognatum me sibi esse diceret. Ph.

*Explicari diligenti
sunt quae est
latini supra
verbum qui
hoc ubi
fuit de
Y laus
Secum autem
qui ex
is in
ui vero
residit*

Perinde expiscare quasi non posses. De. nossem. Ph. ita. De. *1 dec repetitio*
Ego me nego, tu qui ais redige in memoriam. Ph.
Eho tu consobrinum tuum non noras? De. enecas, *de lignis*
Dic nomen. Ph. nomen est maxume. De. quid nunc taces? Ph.
Perii hercle, nomen perdididi. De. hem quid ais? Ph. Gera
Si meministi id quod olim dictum est subijce, hem
Non dico, quasi non noris, tentatum aduenis. De.
Egon autem tentor? Ge. Stilpho. Ph. atq; adeo quid mea?
Stilpho est. De. quem dixisti? Ph. Stilphonem inq; noueras? De.
Neq; ego illum noram, neq; mihi cognatus fuit

*Epitracalus est
vel de nati
cum super se
tas quid
fuit que
dms nichil
fuit
V loze
palliate
sua
aut
et talibus
quidam
fuit
de
an
et
fuit*

Quisq; istoc nomine. Ph. ita ne non te horum pudet?
At si talentum rem reliquisset decem. De.
Dii tibi male faciant. Ph. primus esses, memoriter
Progeniem uestram usq; ab auo atq; a tauo proferens. De.
Ita ut dicis, ego tum si aduenissem, qui mihi
Cognata ea esse dicerem? itidem tu face, cedo
Qui est cognata? Ge. heus tu caue. Ph.
Dilucide expediui, quibus me oportuit
Iudicibus. tum si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici ut dignum sit non potest. Ph.
At tu qui sapiens es, magistratus adi

*Per hoc qd abas
Ded
et postea
fuit ostentat*

Iudicium de
Quando qui
Hic de ead
Et si mihi fa
Potiusq; liter
Iidem ut cog
Ditem dare,
Ah, ah, ha,
An ne hoc qui
ha ne tandem
Mercedem da
An ut ne quid
Propter egesta
Et cum uno a
ita proximo
Atum aiunt,
Donec perfecer
Postremo secu
Tus est damna
Pretierat iam
Illum putato
Aut quidem cu
Itatus est. Ph. T
Itan es paratus
Infelix est Ph. M
Distimular. Ge
Secundum seca

Iudicium de eadem causa iterum ut reddant tibi,

Quandoquidem solus regnas, & soli licet

Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier. De.

Et si mihi facta iniuria est, ueruntamen

Potiusq; lites sester, aut q; te audiam

Itidem ut cognata si sit, id quod lex iubet

Dotem dare, abduce hanc, minas quinq; accipe. Ph.

Ah, ah, hæ, homo suavis. De. quid est? num iniquum postulos?

An ne hoc quidem adipiscar ego, quod ius publicum est? Ph.

Ita ne tandem quæso, itidem ubi meretricem abusus sis

Mercedem dare lex iubet ei, atq; amittere?

An ut ne quid turpe cuius in se admitteret

Propter egestatem, proximo iussit dari.

Vt cum uno ætatem degeret, quod tu uetas? De.

Ita proximo quidem, at nos unde, aut q; ob rem? Ph. Ohe

Actum aiunt, ne agas. De. non agam? immo haud desinam

Donec perfecero hoc. Ph. Ineptis. De. Sine modo. Ph.

Postremo tecum nihil rei nobis Demiphost

Tuus est damnatus gnatus, non tu, nam tua

Præterierat iam ad ducendum ætas. De. Omnia hæc

Illam putato, quæ ego nunc dico, dicere,

Aut quidem cum uxore hac ipm prohibeo domo. Ge.

Iratus est. Ph. Tute idem feceris melius. De.

Itan es paratus facere me a duorsum omnia

Infœlix? Ph. Metuit hic nos, tam & si sedulo

Dissimulat. Ge. Bene habent tibi principia. Ph. Quin quod est

Ferendum seras, tuis factis dignum feceris,

et mira esse profert
Pharung et dicitur
plus q; deo p; oratione

virtus yfouuam
fo, utat ad

Et aptissimu
in hoc loco quod dicitur
quidem a uideret uita
que respondere sub ad
erat et Curio in la
ho ad utitur Alioquin
fuit interstis talamie

Et uirta quoda
da hic apud se dicit
quidq; preciptor dicit
ad fuit ut dicit hoc
interpretat que esse
referenda.

PHORMIONIS

Ut amici inter nos simus. De. Ego tuam expetam

Amicitiam, aut te uisum, aut auditum uelim. Ph.

Si concordabis cum illa, habebis quae tuam

Senectutem oblectet, respice aetatem tuam. De.

Te oblectet, tibi habe. Ph. minue uero iram. De. Hoc age,

Satis iam uerborum est, nisi tu properes mulierem

Abducere, ego illam eiiciam, dixi Phormio. Ph.

Si tu illam attigeris secus quam dignum est liberam,

Dicam impingam tibi grandem, dixi Demipho.

Si quid opus fuerit, heus domo me. Ge. intellego.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO.

Senarii.

Vanta me cura & solitudine affecit

Gnatus, qui me, seque hifce impediuit nuptiis,

Neque mihi in conspectum prodit, ut saltem sciam

Quid de hac te dicat, quidue sit sententia.

Abi tu, uise, redierit ne iam, an nondum domum. Ge.

Eo. De. Videtis quo in loco res haec fiet.

Quid ago? dic Hegio. He. Ego Cratinum censeo

Si tibi uidetur. De. Dic Cratine. Cra. Mene uis? De. te.

Cra. Ego quae in rem tuam sint, ea uelim, facias. mihi

Sic hoc uidetur, quod filius te absente hic

Egit, restitui in integrum aequom est & bonum

Et id impetrabis, dixi. De. Dic nunc Hegio. He.

Ego sedulo hunc dixisse credo, uerum ita est,

Quot homines, tot sententiae, suis cuique mos est.

Mihi non uidetur quod sit factum legibus.

*Legis communis
approbatione
non est expectanda*

*Ut illud dicitur
in senectute
non est expectanda
itaque dicitur
non est expectanda*

*Consultat in Demipho
vult ut sequenda sit
de alio dicitur per
ut Demipho pro
uult loquitur*

*Quid si filius atque
argumentatur iam
a possibilibus*

*Hac elegantissima
dicitur in Demipho
vult ut sequenda sit
de alio dicitur per
ut Demipho pro
uult loquitur*

*Et est genus loquendi
Phormionis facit
non pro se loquitur
haec uolunt
nunc Phormio
ab omni et ab
vult*

*Quid si filius atque
argumentatur iam
a possibilibus*

AC
Relandi pos
Ego amplius
Res magna e
Incertior sun
Redisse. De. Fr
Is quod mihi
Percontatum
Ge. At ego Ant
Sed eecum ipsi
ANTIPHO
Nim
e Ita r
Alic
Nam ut ut cran
Ne quid prope
Cuius nunc mis
Equid here nos
Te ipsum quareb
Loquere obsecro
Numquid parti
Ge. Nescio. An. A
Nisi Phaedria ha
Te Phormio itid
Quid is fecit co
Ha Phormio. Ge
Ge. Sic habet prin

Rescindi posse, & turpe inceptum est. De. Dic Crito. Cri.

Ego amplius deliberandum censeo,

Res magna est. He. Nunquid nos quis? De. Fecistis probe, et iuonia

Incertior sum multo q̄ dudum. Ge. Negant

Redisse. De. Frater est expectandus mihi.

Is quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.

Percontatum ibo ad portum quoad se recipiat,

Ge. At ego Antiphonem quaeram, ut quæ acta hic sint, sciat.

Sed eccum ipsum uideo in tempore huc se recipere,

ACTVS TERTIVS.

ANTIPHO. GETA. C Tetrametri omnes.

Nimvero Antipho multis meis cum istoc aio es utupe

e Ita ne hic abisse, & uita tua tutada aliis dedisses? (rad)

Alios tuam rem credidisti magis q̄ te aniaduersuros?

Nam ut ut erant alia, illi certe quæ nunc domi tuæ est consuleres,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali,

Cuius nunc miseræ spes, opesque sunt in te uno omnes sitæ. Ge.

Equidè here nos iam dudù hic te absentè incusam⁹, q̄ abieris. An.

Te ipsum quærebam. Ge. Sed ea causa nihilo magis defecim⁹. An.

Loquere obsecro, quo nam in loco sunt res, & fortuna mea?

Numquid patri subolet? Ge. Nihil etiam. An. ecquid spei porro est?

Ge. Nescio. An. Ah. Ge.

Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. An. Nihil fecit noui. Ge.

Tù Phormio itidè mihi hac re ut i aliis hominè strenuū pbuit. An.

Quid is fecit? cõfutaui uerbis admodum iratum patrem. An.

Hei Phormio. Ge. ego quod porui porro. An. Mi Geta omnis uos

Ge. Sic habet principia sese ut dico, adhuc trāglla res est, (amo

Tam illud le...

Antipho cum se

professus et Phædria

facta ab antiquis in ead

et facta sunt

Nulla sic eleganter

scilicet enim ut in hoc

scilicet me frequenter

scilicet in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et

scilicet et in uerbis et